

בין בייג'ינג לטהרן: המשחק הסיני שמדאיג את ישראל

11.08.2026 | חוקר אורח | written by

עיקרי הדברים

- הדיווחים על אספקת מערכות הגנה אווירית סיניות לאיראן ממחישים את דפוס הפעולה של בייג'ינג: סיוע עקיף ועמום המאפשר לה להשפיע, בלי לשאת באחריות מדינית גלויה.
- איראן היא נכס אסטרטגי עבור סין: היא מספקת לה נפט מוזל, מסייעת בהרחבת השפעתה במזה"ת ומאלצת את ארה"ב להפנות לאזור משאבים הנחוצים לה בזירת האינדו-פסיפי.
- העימותים במזרח התיכון משמשים את סין גם כמעבדה אסטרטגית לבחינת טכנולוגיות צבאיות וללמידה על ביצועיהן מול מערכות נשק מערביות.
- סין נהנית מהיציבות שמספקת ארצות הברית באזור, אך במקביל מטפחת קשרים עם איראן ומציגה את עצמה בפני מדינות האזור כמעצמה ניטרלית ושוחרת שלום.
- מבחינת ישראל, סין אינה עוד שותפה כלכלית בלבד. התקרבותה הביטחונית והטכנולוגית לאיראן עלולה לפגוע בחופש הפעולה הישראלי ומחייבת להדק את הפיקוח על קשרים, השקעות וטכנולוגיות בעלות משמעות אסטרטגית.
- על ישראל להעריך את מדיניותה של סין על פי מעשיה, רשתות האספקה שלה והאינטרסים המנחים אותה ¹ ולא על פי הצהרותיה הרשמיות.

מבוא

בשבועות האחרונים הופיעה שורה של דיווחים שלפיהם איראן עומדת לקבל בקרוב משלוח ראשון מתוך עסקה רחבת היקף לרכישת מאות מערכות טילי כתף סיניות להגנה אווירית (MANPADS), ובהן דגמי QW-12 ו-FN-16. על פי אותם דיווחים, מדובר בעסקה בהיקף של עשרות מיליוני דולרים, שנועדה לסייע לטהרן לשקם את מערך ההגנה האווירית קצר הטווח שלה לאחר שנפגע קשות במהלך העימותים האחרונים.

תגובת בייג'ינג היתה מיידית וצפויה כמעט עד כדי שגרה. משרד החוץ הסיני דחה את הפרסומים מכל וכל וכינה אותם "חסרי בסיס עובדתית". לכאורה, מדובר בעוד הכחשה דיפלומטית שגרתית. בפועל, דווקא הפער שבין הדיווחים לבין ההכחשה חושף את אחת מאבני היסוד של האסטרטגיה הסינית במזרח התיכון: סיוע ללא בעלות, מעורבות ללא אחריות והשפעה ללא התחייבות.

הכחשה אינה חריגה במדיניות החוץ הסינית; היא חלק בלתי נפרד ממנה. במשך שנים בייג'ינג מציגה את עצמה ככוח אחראי, ניטרלי ושומר שלום, המתנגד להתערבות בענייניהן הפנימיים של מדינות אחרות. אולם במקביל היא מרחיבה בהתמדה את קשריה הביטחוניים, הטכנולוגיים והכלכליים עם מדינות המצויות בעימות עם המערב, ובראשן איראן.

איראן: נכס אסטרטגי במאבק מול וושינגטון

מבחינת סין, איראן היא הרבה יותר משותפה אזורית. היא מהווה נדבך מרכזי במאבק הרחב יותר מול ארצות הברית. איראן מספקת לסין נפט בהנחות משמעותיות, מאפשרת לה להרחיב את השפעתה לאורך נתיבי "החגורה והדרך", ומשמשת גורם שמעסיק את וושינגטון בזירה נוספת. ככל שארצות הברית משקיעה יותר משאבים במזרח התיכון, כך היא מפנה פחות קשב ומשאבים לאינדו-פסיפי [1]. הזירה האסטרטגית החשובה ביותר מבחינת בייג'ינג.

אלא שסין אינה מעוניינת לשלם את המחיר הכרוך בהזדהות פומבית עם איראן. הנשיא דונלד טראמפ כבר הבהיר כי כל סיוע צבאי סיני לטהרן עלול להוביל להחרפת הסנקציות נגד חברות סיניות ולהעמקת העימות הכלכלי בין שתי המעצמות. עבור כלכלה סינית המתמודדת עם האטה בצמיחה, משבר נדל"ן, ירידה בייצוא ומלחמת סחר מתמשכת עם ארצות הברית, מדובר בסיכון משמעותי.

סיוע בלי טביעות אצבע

כאן נכנסת לתמונה האסטרטגיה הסינית האופיינית: פעילות מתחת לרף הייחוס (Below the threshold of attribution). אם אכן הדיווחים נכונים, הרי שהעסקה אינה מתבצעת באופן גלוי בין ממשלות אלא באמצעות רשתות של חברות מסחר, גורמי תיווך ומסלולי שילוח מורכבים, באופן שמאפשר לבייג'ינג להכחיש כל מעורבות ישירה. גם כאשר הקשר ידוע כמעט לכל המעורבים, הוא נשאר עמום מספיק כדי שלא ייצור עילה ברורה להסלמה מדינית.

זו אינה תופעה חדשה. סין אימצה בשנים האחרונות מודל קבוע של "תמיכה עם הכחשה" גם בזירות אחרות. במלחמת רוסיה-אוקראינה היא נמנעה מלהעביר נשק קטלני באופן רשמי, אך חברות סיניות סיפקו רכיבים דו-שימושיים, ציוד אלקטרוני, רחפנים וטכנולוגיות שסייעו לתעשיית הביטחון הרוסית. גם אז בייג'ינג המשיכה להציג את עצמה כמתווכת ניטרלית הקוראת להפסקת אש. הדפוס חוזר כעת גם במזרח התיכון.

המלחמה כמגרש ניסויים

אך מכירת נשק איננה הסיפור היחיד. עבור סין, כל עימות צבאי הוא גם מקור מידע יקר ערך. כאשר מערכות נשק סיניות מופעלות נגד אמצעי לחימה מערביים, מתקבלת הזדמנות נדירה ללמוד כיצד הן מתפקדות בתנאי קרב אמיתיים. ביצועי המכ"ם, מערכות ההנחיה, אמצעי הלוחמה האלקטרונית, שיעורי ההצלחה והכשל [2] כל אלה הם נתונים בעלי ערך עצום עבור

אין פירוש הדבר שבייג'ינג שולטת ישירות בכל המידע או מקבלת גישה מלאה אליו, אך יש לה אינטרס ברור ללמוד ככל האפשר מביצועי מערכות מתוצרתה בזירות עימות. לקחים כאלה עשויים להשפיע על פיתוח מערכות עתידיות ועל היערכותה של סין לעימותים אפשריים באינדו-פסיפי, ובראשם תרחיש של משבר סביב טאיוואן.

במובן זה, המזרח התיכון הופך עבור סין למעבדה אסטרטגית. היא אינה שולחת כוחות לוחמים, אינה מקימה קואליציות צבאיות ואינה נושאת בעלויות הביטחוניות הכבדות שבהן נשאה ארצות הברית במשך עשרות שנים. במקום זאת היא נהנית מהאפשרות ללמוד, לצבור ניסיון ולבחון טכנולוגיות ² מבלי להיות מעורבת ישירות בלחימה.

מעצמה שנהנית מהסדר ² בלי לשלם עבורו

זהו בדיוק ההבדל בין ארצות הברית לסין באזור. וושינגטון מספקת ערבויות ביטחוניות, מפעילה בסיסים צבאיים, מחזיקה אלפי חיילים ומתחייבת להגנת בעלות בריתה. בייג'ינג מעדיפה ליהנות מפירות היציבות שמייצרת ארצות הברית, אך במקביל לטפח קשרים עם יריבותיה של וושינגטון. במילים אחרות, סין נהנית מהסדר האזורי מבלי להשתתף בעלויות אחזקתו.

קרב התודעה: כך בייג'ינג בונה את דימויה

גם במישור התודעתי המשחק כפול לא פחות.

בשנים האחרונות משקיעה סין מאמצים חסרי תקדים בעיצוב תדמיתה במזרח התיכון. היא מציגה את עצמה כמעצמה שאינה מתערבת בענייניהן הפנימיים של מדינות אחרות, כמי שמכבדת ריבונות וכחלופה ל"הגמוניה המערבית". הדימוי הזה זכה לחיזוק לאחר התיווך בין איראן לסעודיה ב-2023, שהוצג כהישג דיפלומטי סיני.

אולם מאחורי התדמית הזאת עומדת מערכת מתוחכמת של דיפלומטיה ציבורית, פעילות תקשורתית וקמפיינים ברשתות החברתיות. בטורקיה, למשל, פועלת שגרירות סין בשנים האחרונות באופן אינטנסיבי כדי להתמודד עם הביקורת על יחסה לאויגורים, לקדם נרטיבים חיוביים על שיתוף הפעולה הכלכלי ולהדוף טענות על הפרת זכויות אדם. המאמצים הללו אינם מנותקים ממדיניות החוץ הסינית; הם חלק ממנה.

מודל הפעולה: גם טהרן וגם ריאד

כך נבנה מודל פעולה עקבי: במישור הכלכלי סין מעמיקה השקעות; במישור הביטחוני היא מרחיבה קשרים באופן מבוקר; ובמישור התקשורתי היא ממשיכה להציג את עצמה כמתווכת ניטרלית שאינה נוקטת צד.

המשמעות עבור ישראל

מבחינת ישראל, להתקרבות הביטחונית בין סין לאיראן יש משמעות החורגת בהרבה מעסקת נשק כזו או אחרת. אם מערכות הגנה אווירית, רכיבים דו-שימושיים או טכנולוגיות סיניות יסייעו לאיראן לשקם ולשפר את יכולותיה הצבאיות, הדבר עלול להקשות על חופש הפעולה הישראלי ולהגדיל את העלות והמורכבות של עימות עתידי. גם מערכות שאינן משנות לבדן את מאזן הכוחות יכולות, כשהן מצטרפות למערך איראני רחב יותר, לשפר את יכולתה של טהרן להתמודד עם היתרון הטכנולוגי והאווירי של ישראל.

המשמעות השנייה היא מדינית. במשך שנים התייחסה ישראל לסין בעיקר דרך הפריזמה הכלכלית של מסחר, השקעות, תשתיות וטכנולוגיה. אולם ככל שבייג'ינג מעמיקה את יחסיה האסטרטגיים עם טהרן, קשה יותר להפריד בין היחסים הכלכליים עם סין לבין ההשלכות של מדיניותה האזורית. מבחינת ישראל סין איננה אויב, אך גם אינה שחקן ניטרלי במובן האסטרטגי. האינטרסים שלה מול איראן, מדינות המפרץ וארצות הברית אינם חופפים בהכרח לאינטרסים הישראליים.

לבסוף, ההתפתחות מחזקת את הקשר בין התחרות האסטרטגית האמריקנית-סינית לבין ביטחון ישראל. ככל שסין מסייעת ² ישירות או בעקיפין ¹ לשימור יכולותיה הצבאיות של איראן, בעוד ארצות הברית נותרת המשענת הביטחונית המרכזית של ישראל, כך מצטמצם המרחב של ירושלים לנהל את יחסיה עם בייג'ינג כאילו הם מנותקים מהשותפות האסטרטגית עם וושינגטון. מבחינת ישראל, לכן, השאלה איננה רק מה סין מוכרת לאיראן, אלא כיצד חדירתה הגוברת למערכות הביטחוניות והטכנולוגיות של האזור עשויה להשפיע לאורך זמן על סביבת האיום שבה ישראל פועלת.

מכאן שהערכת המדיניות הסינית אינה יכולה להתבסס על הצהרות משרד החוץ בבייג'ינג בלבד. על ישראל לבחון בראש ובראשונה את דפוסי הפעולה, רשתות האספקה, הקשרים הטכנולוגיים והאינטרסים הגאו-אסטרטגיים שמאחורי הקלעים. במזרח התיכון של 2026, מה שסין עושה חשוב הרבה יותר ממה שהיא אומרת.

פרופ' מרדכי חזיזה הוא פרופסור חבר בחוג לפוליטיקה וממשל ובחוג ללימודים רב-תחומיים במדעי החברה במכללה האקדמית אשקלון. מחקריו מתמקדים בפוליטיקה הבינלאומית של אזור המזרח התיכון וצפון אפריקה (MENA), עם דגש מיוחד על השפעתה ומעורבותה הגוברת של סין במרחב זה.